

The Grand Old Lady

Begin augustus overleed de „Grand Old Lady of Economics”, Joan Robinson. Haar overlijden is aan de meeste economen ongemerkt voorbijgegaan, en dat is verwonderlijk omdat zij toch tot een van de invloedrijkste economen van deze eeuw mag worden gerekend. Misschien is het gebrek aan belangstelling wel te verklaren uit het feit dat Joan Robinson normatieve stellingnamen in de economische wetenschap niet schuwde. Daardoor verbond zij haar lot nauw met de opkomst en ondergang van de (neo)keynesiaanse stroming in de economie. Met het op de achtergrond raken van deze richting, verdwijnen ook de ontwerpers en aanhangers ervan uit de belangstelling. In het geval van ms. Robinson is dat niet terecht. Zij onderbouwde haar normatieve uitspraken met een degelijke economische analyse en vermeed juist niet-falsificeerbare, metafysische uitspraken, zoals zij die wel in de neoklassieke theorie meende te hebben ontdekt. Op bijna elk terrein van de economische wetenschap heeft Joan Robinson haar stempel gedrukt: van de internationale handel tot de economische filosofie en van de technische ontwikkeling tot de economische geschiedenis. Haar belangrijkste bijdragen liggen echter op het gebied van het producentengedrag, de conjunctuurleer, de leer van de economische groei en de inkomensverdeling.

In het begin van haar wetenschappelijke loopbaan concentreerde ms. Robinson zich op het *producentengedrag*. In 1933 leidde dit tot de publikatie van *The economics of imperfect competition*, waarin duidelijk invloeden van haar leermeester Alfred Marshall merkbaar zijn 1). Enerzijds vult zij Marshall aan, die alleen de markt vormen volledig vrije mededinging en monopolie onderscheidt, door een tussenvorm te introduceren: de monopolistische concurrentie. Anderzijds wordt, in de geest van Marshall, de individuele ondernemer meer ruimte voor handelen gelaten. Zo kan de ondernemer door reclame-activiteiten de vraagcurve van zijn produkt proberen te verschuiven en kan hij op bescheiden schaal een prijspolitiek voeren. Hij kan deze activiteiten ook achterwege laten. De uitkomst van zijn handelen ligt niet meer op voorhand vast. Er is een element van onzekerheid geïntroduceerd. Hoewel het werk van Joan Robinson de nodige waardering kreeg, maakte Chamberlin met zijn boek *The theory of monopolistic competition*, dat in hetzelfde jaar verscheen, meer indruk. Zijn werk is omvattender en meer doordrongen van het feit dat een nieuw element aan het producentengedrag is toegevoegd. Het belang van ms. Robinsons werk ligt meer in het inzicht dat de ondernemer prijs- en produktiebeslissingen moet nemen op basis van beperkte informatie en onzekerheid.

Deze micro-economische fundering kwam haar goed van pas toen zij, verenigd in een kleine kring Cambridge-economen, Keynes assisteerde bij de voltooiing van zijn *General theory*. Sterker nog dan Keynes benadrukte zij de rol die winstverwachtingen bij investeringen spelen en die een economie uit het lood kunnen slaan. Zij stelt dat een investering zoveel winst moet genereren als in de ogen van de ondernemer gerechtvaardigd is. Hoe groter de verwachte verkopen zijn, hoe kleiner het winst-opslagpercentage op de loonkosten per produkt hoeft te zijn om een als „normaal” beschouwde winst te behalen. Als de verwachte verkopen echter niet worden gerealiseerd, is de totale gerealiseerde winst ook kleiner dan de verwachte winst. Het gevolg is dat een sfeer van pessimisme kan ontstaan die de investeringen aantast. Zoals bij Keynes passen de besparingen zich aan het lagere investeringsniveau aan, en kan blijvende werkloosheid in het model optreden.

De belangrijkste bijdrage van Joan Robinson is niet haar conjunctuurtheorie, — daarvoor was de concurrentie van Keynes te sterk — maar haar *theorie van de economische groei*. Zij gaat in *The accumulation of capital* na aan welke voorwaarden een economie moet voldoen om op lange termijn stabiel te zijn

en volledige werkgelegenheid te bieden. De voorwaarden zijn talrijk. De bruto investeringen die, zoals gezegd, op winstverwachtingen zijn gebaseerd, moeten in de zogenoemde „golden age” in hetzelfde tempo toenemen als de stijging van de arbeidsproductiviteit en de beroepsbevolking te zamen. Bovendien moeten het loon- en prijsniveau zich zo ontwikkelen dat van over- of onderbezetting van de produktiecapaciteit geen sprake is, terwijl het winstinkomen (uit lonen wordt volgens Joan Robinson niet gespaard) voldoende besparingen voor de investeringen moet genereren. Ten slotte mogen technische ontwikkeling, marktonvolkomenheden en financiële condities geen roet in het eten gooien. De conclusie die ms. Robinson trekt is duidelijk: er is in het marktsysteem geen mechanisme aanwezig dat tot stabiel evenwicht leidt. Er zal dan ook veeleer sprake zijn van minder gunstige varianten zoals de „limping golden age” (gestage groei met werkloosheid) of de „bastard golden age” (kosteninflatie en werkloosheid).

Kritiek op vertrouwen in de evenwichtsherstellende werking van het marktmechanisme vinden we ook terug in het werk van Joan Robinson over de (functionele) *inkomensverdeling*. De neoklassieke theorie veronderstelt dat de inkomensverdeling het resultaat is van de marginale bijdragen van de produktiefactoren arbeid en kapitaal aan het totale produkt. Als er sprake is van een overschot van arbeid, zo stelt deze theorie, daalt de beloning van deze produktiefactor, en wordt op een arbeidsintensievere produktiewijze overgeschakeld. De werkloosheid wordt „vanzelf” opgelost. Joan Robinson en andere vertegenwoordigers van de Engelse Cambridge-school, hebben zich sterk tegen deze opvatting verzet. Zij stellen dat de kapitaalgoederenvoorraad geen meetbare grootte is en dat dus ook niet de marginale bijdrage van een eenheid kapitaal kan worden berekend. Immers, de prijzen van de kapitaalgoederenvoorraad zijn als maatstaf niet te gebruiken omdat prijzen niet onafhankelijk van het winstpercentage worden bepaald. En het winstpercentage, als beloning voor de factor kapitaal, moet juist worden verklaard. Bovendien is, in tegenstelling tot wat de neoklassieken veronderstellen, onbeperkte substitutie tussen arbeid en kapitaal niet mogelijk. Hiermee komt de neoklassieke verdelings-theorie op losse schroeven te staan. Maar waar wordt de verdeling dan door bepaald? Hiervoor beroept ms. Robinson zich op „klassieken” als Ricardo en Marx, die stellen dat de verdeling van het inkomen over winsten en lonen het resultaat is van een machtsstrijd tussen sociale klassen.

Het is niet eenvoudig de betekenis van Joan Robinson voor de economische wetenschap op zijn juiste waarde te schatten. Twee adviezen aan de econoom komen echter in al haar werk terug. De eerste is dat de econoom zich in zijn werk in dienst moet stellen van een betere maatschappij. De tweede is dat een „laissez faire”-economie niet voldoet aan morele eisen van rechtvaardigheid. De overheid zal dan ook corrigerend moeten optreden. Mismoedig moet Joan Robinson in een van haar latere essays echter constateren dat daar weinig van is terechtgekomen: „It is ironic that after the great technical achievements brought by the age of growth, all we are offered is a return to large-scale unemployment and poverty in the midst of plenty, in an age of frustration” 2). Er is voor economen die willen werken in de geest van Joan Robinson nog genoeg te doen.

H. Kamps

1) Zie Harvey Gram en Vivian Walsh, Joan Robinson's economics in retrospect, *Journal of Economic Literature*, vol. 21, juni 1983.

2) Joan Robinson, What has become of employment policy?, in: Joan Robinson, *Contributions to modern economics*, Basil Blackwell, Oxford, 1978, blz. 265.